

در این سرفصل همچنین می‌خوانید:

- ۲۰ در بند انحصار
- ۲۰ دولت، سرچشمه انحصار
- ۲۱ گول‌های اقتصاد ایران
- ۲۱ شکست بازار!
- ۲۲ از انحصارات مضّر تا انحصارات مفید
- ۲۶ مقایسه رقابت‌ها

نقد و ارزیابی لایحه تسهیل رقابت و منع انحصار

رقابت در ساختار "بازار - دولت"

جزء ۳ بند "ه" سیاست‌های کلی بر "جلوگیری از ایجاد انحصار توسط بنگاه‌های اقتصادی غیردولتی از طریق تنظیم و تصویب قوانین و مقررات" تأکید دارد. به همین دلیل، در فرآیند بررسی و بازبینی، مواد لایحه رقابت نیز به لایحه اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ اضافه شد.

مقایسه مواد الحاقی و لایحه اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، حکایت از آن دارد که مواد لایحه رقابت، در فصل اول (تعاریف) و فصل نهم (تسهیل رقابت و رفع انحصار) لایحه اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ درج شده است. ارزیابی‌ها نشان می‌دهد تغییرات لایحه رقابت بیشتر معطوف به نهاد مجری و تشکیلات رقابت می‌باشد. برای مثال، در ترکیب اعضای شورای رقابت، نمایندگان اتاق بازرگانی و اتاق تعاون هم افزوده شده‌اند. همین جا باید تصریح شود که این یک بدعت است، چرا که "نهاد رقابت" یک نهاد حاکمیتی است و حضور نمایندگان بخش غیردولتی در نهادهای مشابه و در قوانین مرتبط کشورهای دیگر سابقه ندارد.

در خاتمه توجه به چند نکته ضروری است:

- ۱) قانون رقابت و احکام و سازوکارهای پیش‌بینی شده در آن، از جمله قوانین پایه و غیر مقید به زمان است. لذا انضمام آن به موادی چون واگذاری و خصوصی سازی که از جنس قوانین مقید به دوره زمانی هستند، نباید سبب همسان پنداری شود.
- ۲) قانون رقابت، نیازمند شکل‌گیری نهاد رقابت است - نهادی تخصصی، مستقل و دارای اقتدار. نگارش مختصات این نهاد در قانون، شرط لازم است، ولی شرط کافی، اهتمام به ایجاد آن و سایر راهکارها می‌باشد که شایسته است حتی پیش از تصویب نهایی لایحه و ابلاغ آن به فکر بود و اقدام کرد. ■

نگاه دکتر سید شمس‌الدین حسینی، عضو شورای راهبردی تدوین فصل نهم لایحه نهایی اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ در وزارت بازرگانی

ساختار اقتصاد در ایران ضرورت یافته است. سیاست‌های کلی اصل ۴۴ هم بر مبنای همین تحولات برنامه‌ریزی شده است. پیام اصلی سیاست‌ها این است که اقتصاد ایران باید به لحاظ نهادی، به ساختار "بازار - دولت" تبدیل شود. جهت‌گیری‌ها، مربوط به توسعه بخش غیردولتی (خصوصی و تعاونی) و کاهش حجم تصدی‌های دولت می‌باشد و بر این اساس هم، در سیاست‌ها تعبیه شده‌اند. ولی نکته‌ای که نباید از نظر دور داشت، تأکید بر اهداف سیاست‌های کلی از قبیل افزایش رشد اقتصادی و ایجاد رقابت و توسعه عدالت است. با این نگاه، سیاست اصلاح اقتصادی از دامنه خصوصی سازی و آزادسازی فراتر رفته و به سیاست رقابتی تبدیل می‌شود. مالکیت خصوصی و انگیزه نفع شخصی در ساختارهای رقابتی، منجر به حداکثر کردن کارایی و رفاه اجتماعی می‌شوند. اینجا است که موضوع تسهیل رقابت و تنظیم انحصارات، اهمیت مضاعف می‌یابد. لذا موضوع منع انحصار (که در بند ۵ اصل ۴۳ قانون اساسی) مورد تأکید قرار گرفته، در بند "ه" سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی نیز درج شده است. با توضیح فوق، ابلاغ سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی نیز پشتیبانی برای تصویب لایحه رقابت شد.

در اقتصاد آزاد، مالکیت خصوصی مسلط و نهاد بازار، هماهنگ‌کننده فعالیت‌های اقتصادی است. در اقتصاد سوسیالیستی، مالکیت خصوصی نفی و مالکیت اجتماعی جایگزین آن می‌شود. در سوسیالیسم یک نهاد غیر بازاری نظیر سازمان متمرکز برنامه‌ریزی، فعالیت‌های اقتصادی را هماهنگ می‌کند.

بین این دو حالت، نظام‌های اقتصادی مختلط وجود دارند که در آنها، مالکیت خصوصی در کنار مالکیت دولتی قرار دارد و در آن، بنگاه‌های دولتی و بنگاه‌های اقتصادی خصوصی فعال هستند. هماهنگی فعالیت‌های اقتصادی نیز بر حسب مورد، توسط نهاد بازار و نهاد دولت انجام می‌پذیرد.

با توجه به نحوه توزیع فعالیت‌ها در سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی در اصل ۴۴ قانون اساسی کشورمان که فعالیت‌های بزرگ و اصلی را به صورت مالکیت عمومی و در اختیار دولت قرار داده است، می‌توان گفت نظام اقتصاد ایران، منطبق بر یک نظام مختلط است. ولی در نظام مختلط اقتصاد ایران، تسلط و غلبه با دولت است. به این ترتیب، می‌توان ساختار نظام اقتصاد ایران را ساختار "دولت - بازار" نام نهاد.

اکنون با گذشت بیش از سه دهه از پیروزی انقلاب اسلامی، همسو با تجربه اقتصاد سیاسی جهان، تغییر نقش دولت و به دنبال آن، اصلاح